אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש. מפרש בגמ' [פפ.] דלר' יוסי נדרי ענוי נפש הוא דלא חייין אכל דברים שביניו לבינה חייין: **ואלו הן נדרי ענוי נפש.** מסקנא דמילתיה דרבי יוסי היא: **יכיל לה ממדינה אחרת.** דכיון דמותרת לאכול מפירות מדינה אחרת אין זה ענוי נפש: **ואם לא היסה פרנסתו אלא ממנו.** שחנווני זה מקיפו ולא ימצא אחר שיהא מקיפו ופעמים שאין לו מעות ונמצאת היא מתענה הלכך יפר. ומסתברא דלר' יוסי נמי בנדרה מפירות מדינה שהיא דרה בה יפר דלא גרעה מדינתה מחנווני המקיפו וכי קתני יכיל לה ממדינה אחרת בשלא נדרה מפירות מדינתה: **דברי רבי יוסי.** דגמרא [פפ.] מפרש למה לי כיון דברים מילתיה תנא אמר ר' יוסי: **גמ' כי מגרש לה חיילי.** ומתסרא בהו אע"פ שחזר ונשאה: **והתנן רבי יוחנן בן נורי אומר יפר.** מתניתין היא בהאי פרקא[ה] וקתני רישא קונם שאני עושה על פיך אינו צריך להפר דהא משעבדא ליה ואלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל שלא יפקיענו קונם ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שאם לא יפר יחול הנדר כשיגרשנו ותהא אסורה לחזור לו שמא יהנה ממנה ומש"ה יפר. אלמא כי מפר לה מעיקרא אפי' בתר גירושין לא חייל נדרה ואע"ג דמעשה ידיה מדברים שביניו לבינה הוא: **כיון לעצמו.** מהניא הפרה דיליה כיון שהיא רחוקה לעצמו של מפר: **כיון לאחריס.** אפילו גרשה ונשאת לאחר: **אבל אין בהם ענוי נפש אלא דברי שביניו לבינה לעצמו מפר לאחרי' אינו מפר.** דכיון שנשאת לאחר בטלה לה הפרה דיליה וחייל נדרה והכי קתני ואלו נדרים שהוא מפר בין לעצמו בין לאחרים דכיון דתני מפר סתמא הפרה עולמית משמע: **היכי קאמרה.** דלשון קונם לא שייך אם: **אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרן פירות עולם עלה.** דמדלא תני כגון שנדרה ברחיצה עצמה אלמא ברחיצה ליכא ענוי וכיון דליכא ענוי למה לה הפרה. ומדאמרינן האי ליתנא דלמה לה הפרה ואמרי' נמי לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה משמע דכל אימת דלא רחצה לא מתסרי עלה פירות ולא חייסינן שמא תרחץ ואיכא למידק דהא אמר רב יהודה לעיל פרק ואלו מותרין (דף יד:) קונם עיני בשיבה היום אם אישן למחר אל ישן היום חייסינן שמא ישן למחר דבתנאיה לא מזדהר וה"ג אית לן למימס דלמא רחצה ותתסר מהשתא בפירי לאו קושיא היא דאי אמרה בהדיא קונם פירות עולם עלי מהיום אם ארחץ ה"נ אבל כיון שתלתה נדרה באם אין במשמע שתמול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה: **ועוד בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ואתסרו פירות עולם עלה.** לאו דינא דר' יוסי קא קשיא ליה דהיכי נקטי לרבי יוסי אמאי לא יפר דלמא רחצה דהא איכא אקשינן לתנא קמא לא תרחץ ולא לתסרון פירות עולם עלה אלא לישנא קשיא ליה דקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש דמשמע דלא פליג אמאי דחייס ת"ק דלמא רחצה אלא דקאמר דאפי' הכי אין אלו נדרי ענוי נפש והא ודאי קשיא דכיון דקמודה דלמא רחצה אעיקר נדרה הא אית בה עינוי נפש ואם איתא דלא מודה ליה דלמא רחצה הוה לן למימר אין יכול להפר משום נדרי ענוי נפש: ואלא

אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש ואלו הן נדרי ענוי נפש [א]אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה יכול להפר פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת פירות חנווני זה עלי אינו יכול להפר ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר דברי רבי יוסי: **גמ'** נדרי ענוי נפש הוא דמפר שאין בהן ענוי נפש אינו מפר והא תניא [ב]בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבינה [ג]אמרי הלין והלין מפר מיהו ענוי נפש מפר לעולם אבל אין בהן ענוי נפש כדאיתה תחותיה הויא הפרה מכי מגרש לה חייל עלה נדרה בדברים שבינו לבינה שאין בהן ענוי נפש אבל יש בהן ענוי נפש לא חייל עליה נדרה ודברים שאין בהן ענוי נפש כי מגרש לה חיילא עלה והא תנן [ד]ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לו אלמא כי מגרש לה ומפר לה מעיקרא הויא הפרה אמרי הלין והלין הויא הפרה [ה]אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו ובין לאחרים אין בהן ענוי נפש לעצמו מפר לאחרים אינו מפר והכי קתני אלו נדרים שהוא מפר בין לעצמו ובין לאחרים נדרים שיש בהן ענוי נפש: אם ארחץ: היכי קאמר אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרן פירות עולם (ו) אלו עלה ועוד בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ואיתסרו פירות עולם עלה ואלא

אמר רבי יוסי וכו'. ובגמרא[ג] מפרש דאין ענוי נפש אלא כגון קונם שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין וכדגרסינן במסכת כתובות בפרק המדיר[ד] לרבי יוסי ולרבנן דברים שאין בהן ענוי נפש כגון שנדרה שלא לאכול עמו בקערה דהיינו דברים שביניו לבינה בגמרא מפרש היאך מפירן בעל: **פירות מדינה זו עלי.** בקונם. מפורש בברייתא דרבי חייא[ד] אם יש לו חלק בהן זהו ענוי נפש אין לו חלק בהן אין אלו ענוי נפש ויביא לה ממדינה אחרת: **ואם לא היסה פרנסתו.** שלא בעל אלא הימנו שהחנווני הזה מעלה לו מזונות הרי זה יפר דברי ר' יוסי דהיינו ענוי נפש: **גמ'** מדקתני ואלו נדרים שמפר וקמפרש בהו ענוי נפש משמע דשאין בהן ענוי נפש כגון דברים שביניו לבינה אינו מיפר: **והתניא.** בספרי בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה מה מ"ל אם לנדרים שיש בהן ענוי נפש הרי כבר נאמר לענות נפש אלא מלמד שהבעל מפר בנדרים שביניו לבינה: **אמרי.** הני והני בין נדרי ענוי נפש בין שבינו לבינה מפר: **מיהו נדרי ענוי נפש מפר לעולם.** אפילו לאחר שאלא מתחתיו שתתגרש או תתאלמן וה"ק מתני' אלו נדרים שהוא מפר לעולם: (ז)**כי מגרש לה או שתאלמן.** דנפקא מרשותיה: **חייל עלה.** בנדרים שבינו לבינה אבל יש בהן כו'. הש"ס הוא דקא פשיט למילתא: **ומי מצית אמרת דברים שאין בהן ענוי נפש כי מגרש לה דחיילי עלה והתנן.** במתני' קונם שאני עושה לפיך יהא עלי כל מה שאני עושה להנאת פיך יהא עלי כקרבן: **ר' יוחנן בן נורי אומר יפר דשמא יגרשנה ותהא אסורה לו.** דבמה שנדרה השתא אין בדבריה כלום דאינה יכולה לאסור עליו מה שתקנו לו חכמים ממנה אבל אם יגרשנה מיד חל הנדר ותהא אסורה לחזור לו שהיא מודרת הנאה ממנו והיינו דברים שביניו לבינה וקא"ר יוחנן בן נורי יפר אלמא כי מפר והדר מגרש לה תו לא חייל עלה נדר: **אמרי הלין והלין.** בין יש בהן ענוי נפש ובין אין בהן ענוי נפש הוא להו הפרה לעולם אפי' לאחר שתתגרש אלא דנדרי ענוי נפש מופרין לעולם בין לעצמו בין לאחרים בין יגרשנה ויחזירנה בין תגשה לאחרים: **לעצמו מפר.** כשיגרשנה ויחזירנה אבל ניסת לאחרים חיילי עלה: וקא מהדר אלינא דרבנן היכי קתני דאמרה אם אחרץ: **אילימא דאמרה קונם פירות וכו' למה לי הפרה.** דכיון דלא אמרה קונם פירות עלי סתם אלא תליא נדרה (ג) בהנאה אמאי מצי מפר והא אפשר דלא הוי ענוי נפש אלא תרחץ ולא תתסר בפירות. והשתא לא ס"ל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש: **ועוד.** אי דקאמרה כה"ג בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש כלל והא ודאי נדרי ענוי נפש הן: אלא

מגרש לה תו לא חייל עלה נדר: **אמרי הלין והלין.** בין יש בהן ענוי נפש ובין אין בהן ענוי נפש הוא להו הפרה לעולם אפי' לאחר שתתגרש אלא דנדרי ענוי נפש מופרין לעולם בין לעצמו בין לאחרים בין יגרשנה ויחזירנה בין תגשה לאחרים: **לעצמו מפר.** כשיגרשנה ויחזירנה אבל ניסת לאחרים חיילי עלה: וקא מהדר אלינא דרבנן היכי קתני דאמרה אם אחרץ: **אילימא דאמרה קונם פירות וכו' למה לי הפרה.** דכיון דלא אמרה קונם פירות עלי סתם אלא תליא נדרה (ג) בהנאה אמאי מצי מפר והא אפשר דלא הוי ענוי נפש אלא תרחץ ולא תתסר בפירות. והשתא לא ס"ל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש: **ועוד.** אי דקאמרה כה"ג בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש כלל והא ודאי נדרי ענוי נפש הן:

ג א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ס:

ד ב ג מיי' שם הל' כ ג טוש"ע שם סעי' נה:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא ליתסרן פירות עולם עלה כנ"ל ומיהא אלו נמתקה: (ב) רש"י ד"ה מכי מגרש לה וכו' חייל עלה נדרא בנדרי כנ"ל והד"ל: (ג) ד"ה תילימא וכו' תליא נדרה בהנאת רחיצה אמאי מצי:

תוספות

[אמר] ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש. בגמרא מפרש: מ"מד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה. אם נדרה שלא לשמשו: מפר לעולם. גם כי תתגרש [וכ"ק] אלו נדרים שהוא מפר [לה] הפרת עולם נדרים שיש בהן ענוי נפש: ר' יוחנן בן נורי אפר. מתני' היא בהאי פירקא (דף פפ.) שנודרת קונם שאני עושה לפיך יפר אם לא יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור שימות הנדר דכל כמה שהיא מתחיי לא חל הנדר דאלומי אלמוה לשעבוד דבעל אלמא כי מפר לה מעיקרא הויא הפרה אחר הגירושין: **אלא** נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו. שהיא מתחיי בין לאחרים אחר שתתגרש ונשאת לאחרים אבל דברים שבינו לבינה לעצמו מפר לאחרים אינו מפר כלומר כל מה דשייך לעצמו הוי הפרתו הפרה בין כשהיא מתחיי ובין כשגירשה דאלמי הוי שפיר בינו לבינה כל כמה דלא ניסת לאחר הלכך הוי הפרתו הפרה כשמחזירה: לאחרים אינו מפר כשניסת לאחר חל הנדר דהכי משמע קרא בין אים לאשתו בעוד האים עם אשתו וגם כשגירשה הוי שפיר בין אים לאשתו שאם יחזירנה יהיה בינו לבינה שמותר הוא להחזירה הלכך אינו חל כלל אחר שגירשה ופע"ג שמן הדין היה לנו לומר שיחול אחר הגירושין ויתבטל כשיחזירנה זה לא מצינו שאחר שחל שיחזור ויתבטל אבל אחר שניסת לאחר חו לא הוי בינו לבינה שאסור הוא להחזירה: היכי קאמרה. דה"ל למימר קונם דאלה עלי: **אילימא דאמרה** קונם פירות עלי אם ארחץ. דמדקתני תנא שנדרה כך מפירות אם תרחץ ולא קתני שנדרה ברחיצה ש"מ דאי לאו דתליינהו בפירות נדר ברחיצה נופה לאו עינוי נפש הוא וא"כ לא תרחץ ועוד בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ואיתסרו [ואיתסרו] פירות עולם עלה וקשה דמעיקרא פריך לת"ק לא תרחץ [ולא ליתסרו פירות עולם] והשתא פריך איפכא וי"ל דמשמע ליה מדלא קתני רבי יוסי אומר לא יפר וקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש לאורויי לך דבהאי נדר דאיירינן אפי' אם תעביר התנאי אין בנדר ענוי נפש והכ"מ פי' דהש"ס סמיך אאם אתקשט דמתרלינן לה בהא דאמרה קונם פירות [אם אתקשט דאם לא תתקשט] קרי לה מנוולתא דה"ל אמר פרק המדיר (דף עא:) דהיכא דתלתה לקישוט בשמים המנה דהיכי תעביר לא תתקשט ולא תיאסר קרו לה מנוולתא הלכך נדר דקישוט הוי נדר דעיניי נפש:

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז

מוסף רש"י

אין אלו נדרי ענוי נפש. ואין הבעל מיפר, דלענות נפש כתיב (בחובות עא.). יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לו. לחזור לו, דאותה מלאכה עשוה אחר הגירושין כשתגרש בעוד אסור באותה מלאכה ובכל מעשה ידיה מגירושין ואילך, וקסבר אדם אוסר דבר שלא בא לעולם, כגון מעשה ידיה שעתידה לעשות לכשתגרש לעולם אחר גירושין אע"פ שלא בא לרשותו בעת שבא לעולם דהא מגורשת היא לכשבאה ברשותו שתגשא לו שיהא אסור (לקמן פה.).

פירוש הרא"ש

אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהיא מתמיעו על שירותיה ויפרע לו: גמ' מ"מד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה. ה"ה נמי אב והאי דנקט בעל משום דגבי בעל כתיב לענות נפש ומהכא קא מדקה אף דברים שבינו לבינה כגון שנדרה שלא לשמשו או שלא דברים שנורמים שיהא בינו לבינה: **כי מגרש לה חייל עלה נדרא.** דהכי משמע ליה השתא ליתנא דקרא כון אים לאשתו דוקא כל זמן שהיא אשתו: **רבי יוחנן אמר יפר.** אע"ג דהשתא לא מצי אסרה עליה דבעל מעשה ידיה משום דמשעבדא ליה: **שמא יגרשנה.** ופקע שעבודיה ויחול הנדר ולא יוכל להחזירה הלכך מפר לה ומיקרי שפיר דברים שבינו לבינה כיון דאשתו היא השתא וכשיחזירנה יהיו דברים שבינו לבינה אלמא כי מפר לה השתא הוי הפרה לעולם: **אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים.** בין לעצמו כל זמן שהיא אשתו ובין אם גרשה ואתחיי אין בהן ענוי נפש. כלומר כל מה דשייך לעצמו הוי הפרתו הפרה כל זמן שהיא אשתו ובין אם גרשה

ה) לקמן פה., ב) עי' לקמן פפ.:], ג) [דף עא.], ד) [תוספתא פ"ז ה"ג], ה) לקמן פה., ו) נ"ל שחל,

---

ז) לקמן פה., ב) עי' לקמן פפ.:], ג) [דף עא.], ד) [תוספתא פ"ז ה"ג], ה) לקמן פה., ו) נ"ל שחל,

מסורת הש"ס

(א) עי' תוספות כתובות עח. ד"ה ר' יוסי], (ב) [פט:], ג) נ"א ומקן מקקינן לעיל היכא דליכא עיונו נפש כתנאי אין מיפר לה, ד) שיך לע"ב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלא דאמרה ור"ש ואהכי הל"ת: (ב) ד"ה מי הכי וכו' דנדרה בהיתה ולר' יוסי וכו' לגיוול אדרחיצה ליכא עונו נפש: (ג) ד"ה ליתני וכו' ובתנאי שעוברת עוברת על הנדר וכיון דאי אפשר וכו' עונו נפש הוא"ל וגיוול לא הוי עונו נפש לר' יוסי אמאי קנסינ לה בלשון נדרי עונו נפש כ"ל ומיבעי הוא לה נמתק: (ד) ד"ה אלא לעולם וכו' ומתניתין דהכא בהכי עסקינן וכו' רחיצה עלה דליכא אלא גיוול וכו' ליתני תנאי זה אין בו ענוי נפש כיון דקתמר לר' יוסי דגיוול רחיצה וכו' בלשון נדר והייט וכו' לאוקמה נמי בתירוץ זה דאמרה הכי קונס פירות וכו' דשבקה לההיא אוקמתא ואיירי בהנאה כל"ל:

פירוש הרא"ש

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחיץ. וס"ל דשמא דרחיצה הוי ענוי ופעם אחת יכולה לרחוץ בהיתר ומאי והלאה תאסר ברחיצה לעולם הלכך מפר לה לאחר לרבנן דאמרי לקמן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ור' נתן דאמר אינו מפר עד שיחול הנדר תרחץ ותאסר ואח"כ יתיר לה ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולגיוול לא חייש דמגיעת רחיצה לא הוי ענוי נפש: **אי הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש.** דהוה משמע בו ענוי נפש כתנאה ומ"ה מפר ומדלא תני הכי משמע דלרבנן אפי' ליכא ענוי נפש בתנאי כיון דבנדר איכא ענוי נפש מלי מפר וקאמר ליה ר' יוסי בנדר נתי ליכא ענוי נפש דרחיצה לא חשיב ענוי ג)(ולמאי דמסקינן לעיל רפסר לא איכא ענוי בתנאי זה אין בו ענוי נפש כיון דבנדר איכא ענוי נפש מצי מפר והא לא שמעינהו דאמרי הכי הלכך הוי ליה למיתני תנאי זה בו' דמשמע מינה דלא מצי מפר אליבא דרבנן אלא היכא דאיכא בתנאה ענוי נפש: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי [לעולם]** אם ארחיץ היום. דהשתא בתנאי דהיינו רמיגת היום ליכא ענוי נפש אלא גיוול דקרו לה מנוולתא כדאמרינן בפרק המדיר (כתובות עח:) כגון דתליגיהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה הנאת רחיצה עלי אם אתקשט ופריך לא אתקשט ולא תאסר ומסני ג"כ קרו לה מנוולתא אלמא לר' יוסי אע"ג דקישוטו לא הוי דברים שבינו לבינה אליבא דרב היכא דתליגיהו לתשמיש המטה בקישוטו כיון דמגיעת קישוטו הוי גיוול אלי מפר ה"ל לרבנן כיון דתליגיהו לרחיצה עולם דהוי גיוול אלי מפר ור' יוסי סבר גיוול דחד יומא לא אלי מיפר. ואי אפשר לומר כן דהא בפרק המדיר מוכח מהכא דלר' יוסי לא חשיבא רחיצה עולם ענוי ועוד דאמרי ליקמי דיקמי מעיקרא בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש אם תרחץ ועוד דלקמן קאמר דשבועה שלא תרחץ לעולם לא הוי ענוי נפש ואין לפרש דלקמן קאמר שבועה שלא תרחץ היום דל"ל לרבנן הוי רחיצת היום ענוי נפש והדרא קושיא לדוכתא ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש כי היכי דלא תטעי במילתיה דרבנן ועוד מדפריך לקמן דר' יוסי אלמא דר' יוסי סבר דאפילו ברחיצת עולם ליכא ענוי הלכך גרס לר' יוסי סבר לא שמיה גיוול ואחרחיצת עולם קאי והרב ר' אליעזר מייאס גירסת הספרים ור' יוסי לא מיבעיא גיוול דחד יומא דלא הוי גיוול אלא אפי' אמרה אם תרחץ היום תאסר לעולם נדר זה אין בו ענוי נפש ולהכי לא קאמר תנאי זה אין בו ענוי נפש:

ד) **אם לא ארחיץ היום** דכי. נ"ל זה שון אמרה שאל עלה איסור רחיצה:

ה א ב מי' פי"ב מהלכו' נדרים הל' [ד] ה סמנ לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף נט:

תוספות

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחיץ. פעם אחת דפעם ראשונה יכולה לרחוץ בהיתר: **מיתסרא רחיצה עלה.** ועוני נפש הוא דמהשתא סבר דרחיצה הוי ענוי נפש דמתחילה נמי דקאמר לא תרחץ מפרש' למתניתין דתלה רחיצה בפירות דאי לאו הכי לא הוי ענוי: **לא הרחיץ אית לה גיוול.** כלומר ענוי נפש הוא ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה ואיתסרא דלא כלל גם אם רחצה פעם אחת ומיתסרא (בכלל) [בכל] רחיצה לגיוול כהאי לא חייש דרחיצה לא הוי ענוי: **ולתני הכי רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש.** כיון שיש ענוי נפש בקיום התנאי שגם קודם שעברה התנאי היא ממנעת מרחיצה כדי שלא יחול עליה איסור רחיצה הלכך היה לו לתזכיר התנאי [ולא הנדר] או לא היה לו לומר רק ר' יוסי אומר לא יפר: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחיץ היום.** לרבנן גם מניעה מלרחוץ היום ענוי הוא ומיפר: ור' יוסי גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול. משמע דמגיעות יום ל' הוא דלא הוי ענוי אבל במגיעת [עולם] הוי ענוי ולא יתכן דבפרק המדיר מוכח מיניה דלר' יוסי אמרי' רחיצה אין בה ענוי ותו דלקמן פריך ממילתא דהכא דלר' יוסי אמילתא דלקמן [גוף כולו] לר"ש דאיכא לעבר ומאי פריך האמרת רבי יוסי לא אמר אלא בחיצת יום אחד ואיתא דגרסי ורבי יוסי לגיוול לא חייש [כלל אפילו היכא] דמיתסרא לעולם ברחיצה לא הוי גיוול דקיים ליה להש"ס דברחיצה ליכא ענוי לרבי יוסי כלל מדקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש משמע שאפי' תעבור בתנאי אין ענוי נפש בנדר זה כלל והרב ר"א ממץ גרס ורבי יוסי גיוול דיומיה לא שמיה גיוול. כלומר לא חש התנא לאסור גיוול דיומיה לכך לא אמר אין בתנאי ענוי נפש שאין זה חידוש דבר פשוט הוא אלא גדולה מזאת השמיענו אין נדר יכול להיות של ענוי נפש:

עין משפט נר מצוה

(א) **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחיץ היום** אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחיץ. וס"ל דרחיצה הוי ענוי ופעם אחת יכולה לרחוץ בהיתר ומאי והלאה תאסר ברחיצה לעולם הלכך מפר לה לאחר לרבנן דאמרי לקמן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ור' נתן דאמר אינו מפר עד שיחול הנדר תרחץ ותאסר ואח"כ יתיר לה ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולגיוול לא חייש דמגיעת רחיצה לא הוי ענוי נפש: **אי הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש.** דהוה משמע בו ענוי נפש. דהוה משמע הא לרבנן איכא ענוי נפש כתנאה ומ"ה מפר ומדלא תני הכי משמע דלרבנן אפי' ליכא ענוי נפש בתנאי כיון דבנדר איכא ענוי נפש מלי מפר וקאמר ליה ר' יוסי בנדר נתי ליכא ענוי נפש דרחיצה לא חשיב ענוי נפש (ולמאי דמסקינן לעיל רפסר לא איכא ענוי בתנאה אין מקיימין ליה) והוה ליה למיתני תנאי זה אין בו ענוי נפש כיון דבנדר איכא ענוי נפש מצי מפר והא לא שמעינהו דאמרי הכי הלכך הוי ליה למיתני תנאי זה בו' דמשמע מינה דלא מצי מפר אליבא דרבנן אלא היכא דאיכא בתנאה ענוי נפש: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי [לעולם]** אם ארחיץ היום. דהשתא בתנאי דהיינו רמיגת היום ליכא ענוי נפש אלא גיוול דקרו לה מנוולתא כדאמרינן בפרק המדיר (כתובות עח:) כגון דתליגיהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה הנאת רחיצה עלי אם אתקשט ופריך לא אתקשט ולא תאסר ומסני ג"כ קרו לה מנוולתא אלמא לר' יוסי אע"ג דקישוטו לא הוי דברים שבינו לבינה אליבא דרב היכא דתליגיהו לתשמיש המטה בקישוטו כיון דמגיעת קישוטו הוי גיוול אלי מפר ה"ל לרבנן כיון דתליגיהו לרחיצת עולם דהוי גיוול דחד יומא לא אלי מפר. ואי אפשר לומר כן דהא בפרק המדיר מוכח מהכא דלר' יוסי לא חשיבא רחיצת עולם ענוי ועוד דאמרי ליקמי דיקמי מעיקרא בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש אם תרחץ ועוד דלקמן קאמר דשבועה שלא תרחץ לעולם לא הוי ענוי נפש ואין לפרש דלקמן קאמר שבועה שלא תרחץ היום דל"ל לרבנן הוי רחיצת היום ענוי נפש והדרא קושיא לדוכתא ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש כי היכי דלא תטעי במילתיה דרבנן ועוד מדפריך לקמן דר' יוסי אלמא דר' יוסי סבר דאפילו ברחיצת עולם ליכא ענוי הלכך גרס לר' יוסי סבר לא שמיה גיוול ואחרחיצת עולם קאי והרב ר' אליעזר מייאס גירסת הספרים ור' יוסי לא מיבעיא גיוול דחד יומא דלא הוי גיוול אלא אפי' אמרה אם תרחץ היום תאסר לעולם נדר זה אין בו ענוי נפש ולהכי לא קאמר תנאי זה אין בו ענוי נפש:

(ב) **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחיץ.** פעם אחת שיאסרו לה לעולם כל הנאת רחיצה כגון ביחוד ופירכוס וסיכה שהן לרכי רחיצה ואף רחיצה עצמה: **ואהכי מיפר דהיכי תעביד כו'.** דקסברי רבנן דרחיצה היינו ענוי נפש: **ור"י סבר.** אפשר בלא רחיצה ולגיוול דרחיצה לא חייש ואהכי קאמר דאין אלו נדרי ענוי נפש: **אי הכי.** הואיל דאוקמת (ג) נדרה בהיתה לרבי יוסי דלא חייש לגיוול דרחיצה דליכא ענוי נפש: **ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש.** דהא כל הנדר הוה אינו אלא על תנאי (ג) בתנאי שעוברת עוברת על הנדר דאי אפשר בשום ענין להיות בו ענוי נפש (הואיל) דגיוול הוא לה ולא הוי ענוי נפש לר' יוסי ואמאי קנסיב לה בלשון ענוי נפש דקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש מכלל דר' יוסי סבר איכא ענוי נפש בהאי נדרא בתקלת: **אלא.** לעולם לרבי יוסי רחיצה נמי הוא ענוי נפש ומתניתין דהכא (ד) בהאי עסקינן כגון דאמרה אם ארחץ היום דהיינו טעמא דרבי יוסי דאמר אין אלו נדרי ענוי נפש דלא אפשר דלא אתיא לידי ענוי נפש דלא רחצה היום ולא מיתסרא הנאת רחיצה עלה וליכא אלא גיוול דיומיה דמכאן ואילך רחצה כל איתא דבעיא. והשתא ליכא למיפרך לר' יוסי ליתני תנאי זה דקאמר לר' יוסי גיוול רחיצה לזמן מרובה הוי נדרי ענוי נפש ולהכי קתני בלשון הנדר והייט טעמא דלא פריך הכא כדפרכינן לעיל לר' יוסי דלמא רחצה היום ומיתסרא הנאת רחיצה עלה דר' יוסי חייש לגיוול מרובה משום דהתם לא אמרה אלא אם ארחץ פתם ואיכא למיחש דלמא רחצה אבל הכא דאמרה היום ותו לא ליכא למיחש לדלמא רחצה באותו היום. והוא הדין לאפשר לאוקמה נמי דאמרה הכי בתירוץ זה קונס פירות עולם עלי אם ארחץ היום אלא משום דשבקה לההיא ואיירי בהנאת רחיצה מוקים זה נמי בהנאת רחיצה:

שנית

מיפר אע"פ שלא חל הנדר ואמאי הא התם אכתי ליתא לה לא לער ענוי נפש ולית בה נמי משום דברים שבינו לבינה אלו קושיא היא דהתם לאו נדידה קאי להנגל מענוי נפש דדלמא מגרת לה בעלה אבל היכא דתליא נדרה ברחיצה לפוס מאי דקס"ד ברים סוגיין דרחיצה ליתא בה ענוי נפש בדידה קאי: **אי הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו משום ענוי נפש.** פי' הרב ר' יונה דהשתא דתנא אין אלו נדרי ענוי נפש משמע דמשום שאין הנדר ענוי נפש לא יפר אבל אי נדרה מידי דאית ביה ענוי נפש יפר. ולית דכיון דבתנאה ליכא ענוי נפש אפי' נדרה בפירות עולם לא יפר וכדאמרינן ברים סוגיין למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרו פירות עולם עלה דהא לרבנן מפר אע"פ שלא חל הנדר וי"ל דאין הכי נמי דתנא דמתניתין כרבנן ס"ל אלא מיהו כי אמרי רבנן דמפר אע"פ שלא חל הנדר ה"מ היכא שאי אפשר לה להנגל אפי' כי מזדהרא בתנאה מענוי נפש או מדברים שבינו לבינה כגון נטולה אני מן היהודים אם משמשתו שאינה יכולה לינגל מדברים שבינו לבינה אי נמי כגון שתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו כגון שאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא או ע"פ אביך [לקמן פט.] דטריחא לה מילתא להזהר שלא לעשות על פיהם אבל היכא שתלתה נדרה בדבר שאינו לא מענוי נפש ולא מדברים שבינו לבינה והוא דבר שאפשר לה לעמוד בו ברחיצה דקס"ד ברים סוגיין דלית בה ענוי נפש אי הכי גוונא אפי' לרבנן לא יפר. ואי קשיא דהא תניא לקמן (פט.) אשת איש שאמרה הריני נזירה לכשאתגרש ר"ע אומר יפר משום דס"ל דנעל מיפר אע"פ שלא חל הנדר ואמאי הא התם אכתי ליתא לה לא לער ענוי נפש ולית בה נמי משום דברים שבינו לבינה אלו קושיא היא דהתם אלו נדידה קאי להנגל מענוי נפש דדלמא מגרת לה בעלה אבל היכא דתליא נדרה ברחיצה לפוס מאי דקס"ד ברים סוגיין דרחיצה ליתא בה ענוי נפש בדידה קאי: **אי הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו משום ענוי נפש.** פי' הרב ר' יונה דהשתא דתנא אין אלו נדרי ענוי נפש משמע דמשום שאין הנדר ענוי נפש לא יפר אבל אי נדרה מידי דאית ביה ענוי נפש יפר. וליתא דכיון דבתנאה ליכא ענוי נפש אפי' נדרה בפירות עולם לא יפר וכדאמרינן ברים סוגיין למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרו פירות עולם עלה: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום.** לתנא קמא גיוול דחד יומא שמיה גיוול ומ"ה יפר דהיכי תעביד וכדכתיבנא לעיל: **ור' יוסי סבר גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול.** הלכך לא יפר דמאי מוקמא נפשה חד יומא ברחיצה ותו לא מתסרא בה. וליכא לאקשויי הכא כדמקשינן לעיל אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש משום דאי הוה מני הכי הוה משמע ענוי נפש הוא דלא אבל דברים שבינו לבינה הוי דהאי לישנא הכי משמע כדמוכח לקמן [פט.] בהדיא וגיוול דחד יומא לר' יוסי אפילו מדברים שבינו לבינה לא הוי כך פי' הרב ר' יונה ז"ל. וכ"ת אכתי קשיא דכיון דר' יוסי לא פליג אלא אגיוול דחד יומא אבל גיוול דלעולם מודי ביה דהוי ענוי נפש היכי א"ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דהא בעיקר הנדר ענוי נפש יש בו וכדמקשינן ברים שמעתין. תירץ הרב ר' אליעזר דליתא דר' יוסי אלרחיצה דלעולם נמי פליג והכי קאמרינן ר' יוסי סבר גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול ולא חש תנא לאשמועי' בהדיא מידי אלא גדולה מזו קאמר שאין אלו נדרי ענוי נפש כלומר דרחיצה גופה לית בה ענוי נפש כלל. ולפירוש של הרב ר' יונה ז"ל אתי ליה שפיר טפי דבגיוול דחד יומא פליג דאפילו משום דברים שבינו לבינה לית ביה ובדרחיצה דלעולם פליג דאין אלו נדרי ענוי נפש מיהו דברים שבינו לבינה הוויין. ומכללא משמע דכיון דאפילו ברחיצה דלעולם ליכא ענוי נפש ממילא דחד יומא אפילו דברים שבינו לבינה נמי לא הוי זה ב"ל. וסוגיין לקמן נמי מוכחא דלר' יוסי אפילו ברחיצה דלעולם נמי ליכא ענוי דמקשינן דר' יוסי אדר' יוסי מדקאמר [ע"ב] דכביסתם קודמת אלמא דס"ל דרבי יוסי במתניתין אכולה רחיצה פליג דליכא ענוי דאי לא מאי קושיא:

שנית

שניים אם ארחץ. וכדפרקינן הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. אם לא ארחץ היכי דמי מה תלתה בענין זה: **אם לא ארחץ במימי משרה.** מיס שטורין בהן פשתן שהן סרוחין ביותר דהיכי תעביד תרחץ במי משרה איכא ענוי לא תרחץ מתסרא הנאת רחיצה עלה:

דכוותיה דקתני אם לא אתקשט בנפט לכלוך הוא. שהוא מטונף ומסריח. ולישנא בעלמא קשיא ליה היכי קרא ליה קישוט דאדרבה לכלוך הוא: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ ושבועה שלא ארחץ.** והשתא לא צריכי לאוקמה באומרת אם ארחץ היום אלא באומרת אם ארחץ סתמא לעולם משמע דת"ק סבר דיש בה ענוי נפש ורבי יוסי סבר דלית בה ענוי נפש. וליכא למיפרך השתא כדפרכינן ליתני רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש דלא אפשר למיתני הכי דהא קתני ושבועה שלא ארחץ דלית ביה [תנאי] ולא שייך למימר תנאי זה. ומלאה בעיני דלהכי נקטינהו תנא להני תרי גווני לאשמועינן רבותא דרבנן ודרבי יוסי דרבנן דלף על פי שלא תל הנדר לגמרי מפר ומשום רבותא דרבנן נקט מילתיה בתנאי ומשום רבותא דרבי יוסי נקט שבועה שלא ארחץ בלא תנאי ואע"ג דחיילא הסשתא לא מצי מפר דבדרחיצה לרבי יוסי ליכא ענוי כלל: **אין ענוי כרם אלא על האוכל והשותה.** דכתיב כל הנפש אשר לא תעונה והאכדתי[ה] איזה ענוי שיש בו אבוד נפש הוי אומר זו אכילה ושתיה ועל העושה בו מלאכה דכתיב בה כרם: **כי רחץ ליחייב כרם.** דהא לא מענני נפשיה. ודאין הוא דאמרי לשנויי ליה דנהי דרחיצה מיקרי ענוי אין חייבין עליה כרם דהא בעינן ענוי נפש שיש בו אבוד נפש וענוי רחיצה ליתא אלא דרבא פרקה אפי' אליבא דהנהו תנאי דלית להו הך דרשא כדאיתא פ' יוס הכפורים[1]: **מילתא דידיעה עינויא השתא.** דהיינו אכילה דאלותו יום מינכר עינויא ורחמנא לא קפיד ביום הכפורים אלא בענוי דמינכר בההוא יומא: **גבי נדרים דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש מילתא דאתיא ביה לידי ענוי.** דקרא הכי משמע דכיון שנדרה מביאתה לענות נפש מיפר: **ורמי דרבי יוסי אדר' יוסי.** אבל דרבנן אדרבנן לא קשיא דנהי דמניעת רחיצת הגוף הוי ענוי בנגדיס ליכא לצערא כולי האי ועוד דאפילו תמצא לומר דאיכא לצערא בכביסה כברחיצה אפילו הכי מנו אמרי רבנן דחיי אחרים קודמין לבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא דאי כביסה לדידיה אית בה לצערא כולי האי עד [שכביסתן] קודמין לחיי אחרים כל שכן דסבירא ליה דברחיצת הגוף איכא ענוי נפש. זה נ"ל: **מעיין של בני העיר.** היולא בעיר חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין לחיי אחרים שאם אינו מספיק לשתיית כולן שתייתן קודמת דחייהן קודמין כדדרשינן ברים פרק איזהו נשך (ב"מ סב.) מדכתיב [ויקרא כה] וחי אחיך עמך: **בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת.** אם אינו מספיק לבהמת כולן: **כביסתן וכביסת אחרים.** כביסת בגדיהן: **חיי אחרים וכביסתן.** בני עיר אחרת צריכין אותו לשתייתן ובני אותה העיר לכביסתן בלבד חיי אחרים קודמין לשתייתן מפני שיש בהן חיי נפש מה שאין כן בכביסה: **רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת.** דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דבמניעת כביסה איכא לצערא טובא חיי נפש הוא: **השתא כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער.** כי ממנע ליה ולא כיבסי: גוף

שנית אם ארחץ אם לא ארחץ היכי דמי אלימא דאמרה תיתסר הנאת רחיצה לעולם עלי אם לא ארחץ היום למה לה הפרה תתסחי אמר רב יהודה דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארחץ במי משרה דכוותיה דקתני אם לא אתקשט אם לא אתקשט בנפט לכלוך הוא אמר [רב יהודה] [a]דאמרה הנאת רחיצה לעולם עלי אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ הנאת קישוט עלי לעולם אם אתקשט היום ושבועה שלא אתקשט א"ל רבינא לרב אשי האי אלו נדרים ושבועות מיבעי ליה למיתני א"ל תני אלו נדרים ושבועות ואיבעית אימא שבועות נמי היינו נדרים דתנן [b]כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ואמרו רבנן רחיצה אית בה ענוי נפש כי לא רחצה ורמינהי [c] [b]אע"פ שאסור בכולן אין ענוש כרת אלא באוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד ואי אמרת כי לא רחצה איכא ענוי ביום הכיפורים כי רחץ ליחייב כרת אמר רבא [d] מענינא דקרא גבי יום הכיפורים דכתיב [1]תענו את נפשותיכם מילתא דידע עינויא השתא רחיצה לא ידע עינויא השתא גבי נדרים דכתיב [2]כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש מילתא דאתיא ליה לידי ענוי וכי לא רחצה אתיא לידי ענוי ורמי דרבי יוסי אדר' יוסי [e]מעיין של בני העיר חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין לחיי אחרים בהמתם [ובהמת אחרים בהמתם] קודמת לבהמת אחרים כביסתן וכביסת אחרים כביסתן קודמת לכביסת אחרים חיי אחרים וכביסתן חיי אחרים קודמין לכביסתן רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים השתא כביסה אמר רבי יוסי יש בה צער

שניים אם ארחץ. (a) זה דהוי ענוי נפש לרבי יוסי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו: **אם לא ארחץ דקתני היכי דמי (אילימא) דאמרה תיתסר הנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארחץ במי משרה.** מרחץ איכא ניוול ואע"ג דרחצה מיהו משום דאין המים יפים ויש להן ריח רע הוא ניוול ור' יוסי סבר מרחץ ואין בכך כלום דבהיא יומא לא שמיה ניוול: **דכוותיה גבי קישוט.** דקתני סיפא אם לא אתקשט כגון כיחול ופירכוס אם לא אתקשט בנפט לכלוך הוא שהנפט מסריח: **לעולם.** כדאמר מעיקרא דאסרה הנאת רחיצה עלה לעולם ומתני' חדא קתני דהכי אמרה אם אחרץ (b)[ושבועה שלא] אחרץ דאיתסר עלה רחיצה לגמרי אפי' בזימנא חדא ואי נמי דאמרה הנאת קישוט עלי לעולם כגון קישוט דבגדי לבעונין וקישוט בשמים אם אתקשט אפילו פעם אחת ושבועה שלא אתקשט כלל ורבי יוסי לטעמיה דלניוול לא חייש כלל וליכא ענוי נפש. וליכא למיפרך נמי כדפרכינן לעיל דליתני תנאי זה אין בו ענוי נפש דהכא ליכא תנאי כלל מדאתיא שבועה אבתריה ועקרה לה: **אע"פ שאסור בכולן.** בכל הני דאית בהו לד ענוי ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה: **אינו חייב עליהן כרת אלא על האוכל ועל השותה והעושה בו מלאכה.** דלא חייבה תורה אלא בהני דכתיבי בהדיא (c) גבי יום הכיפורים דכתיב תענו את נפשותיכם משמע שהנפש יודעת הענוי וזהו ענוי אכילה ושתיה דרגיל בהו וכיון דלא אכיל ההוא יומא ידיעה עינויא: **רחיצה לא ידיעה עינויא.** דלאו כל יומא רגיל למירחץ והשתא נמי כי לא רחץ לא הוי ליכר הענוי: **אבל גבי נדר דכתיב לענות נפש.** משמע שעתיד לענות והיינו נמי רחיצה דאתיא לידי ענוי נפש ואהכי מיפר לה: **מעיין של בני העיר.** שמושך והולך לעיר אחרת ואין בו אלא כדי סיפוק שמייתן של בני אותה העיר הרשות בידן לסומתו שלא יצא לאותה עיר אחרת שלמטה הימנה לפי שהמים שלהן הם והמים ברשותן חייהן קודמין לחיי אחרים: ואם יש בה כדי חייהן של אלו ושל אלו ואין בה להספקת ממה שנשאר מאותו מעיין אלא כדי בהמתן של בני אותה העיר: **כביסתן וכביסת אחרים.** אם יש בו כדי חיותן וכדי בהמתן של בני אותה העיר ואין במה שנשאר במעיין אלא כדי כביסת בגדיהן של בני העיר: **חיי אחרים וכביסתן.** שיש לבני העיר ולבהמתן להשקות ממעין אחד ואין כביסה להם אלא זה ואף חיי אחרים תלויין בו ואין בו אלא כדי שיעור של אחד מהן: **חיי אחרים קודמין לכביסתן.** ויוציאום לבני אותה עיר אחרת לחייהן ואל יכבסו בו בגדיהן: **השתא כביסה.** דבגדיס קאמר ר' יוסי דאית ביה לצערא ולהכי כביסתן קודמת: [d] **גוף כולו מיבעיא.** דאית ביה ענוי כשאינו רוחץ: כביסת

בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת. אם אינו מספיק לבהמת כולן: **כביסתן וכביסת אחרים.** כביסת בגדיהן: **חיי אחרים וכביסתן.** בני עיר אחרת צריכין אותו לשתייתן ובני אותה העיר לכביסתן בלבד חיי אחרים קודמין לשתייתן מפני שיש בהן חיי נפש מה שאין כן בכביסה: **רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת.** דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דבמניעת כביסה איכא לצערא טובא חיי נפש הוא: **השתא כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער.** כי ממנע ליה ולא כיבסי: גוף

מניעת רחיצה אין הענוי ניכר בו ביום: **אבל גבי נדר כתיב לענות נפש.** משמע נדר שיבא לנסוף לידי ענוי נפש והיינו רחיצה: מעיין של בני העיר. כגון שתי עיירות המסתפקות ממעיין אחד רשאין העליונים לעכב את המים עד שישתו דכתיב ומי אחיך עמך חייך קודמין למיי ואחר שישתו גם התחתונים יעכבו העליונים עד שישתו בהמתן וכל שכן עד שיכבסו בגדיהן: רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים. אלמא חשיב לחי' לכביסה צער ומשני דאין ודאי חשיב לכביסה טפי לצער מרחיצה: [1]**דאמר שמואל ערבוביתא דרישא.** מי שאינו מסרק ראשו ומנקהו מכנים ולכלוך מביא לידי עורון שאחור העינים יונק משער הראש כדאמרינן בפ"ק דנדה בתרא (ד' טו.) שאלמלא שתים מייקות מגומא אחת מתשיכות מאור עיניו של אדם:

ז א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב עוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף טו:

ז ב מיי' פ"ח מהלכות שביתת עשור הל' ה [טוש"ע או"ח סי' תריח סעי' ח]:

תוספות

שנית אם ארחץ אם לא ארחץ היכי דמי. שיחול עליה איסור [כתילה] בנדר: **אם לא ארחץ במי משרה.** ולכן [יפה] שאם תרחץ איכא ניוול: **דכוותי' שלא אתקשט בנפט לכלוך הוא.** ואינו קרוי קישוט: **אלא** אמר דנא תרתי קתני ולעולם כדשנין ושבועה שלא אחרץ ולא לגה לגה לתרץ דאמר קונס שלא אחרץ דא"כ היינו כמו ריש"ל כי לא רחצה אפילו ביום אחד דהא באחרץ היום מוקמינן לה: ורמינהו **אע"פ שאסור** בבולן. נתשמיש המטה בנעילת הסנדל בכתילה וסיכה בתילה ושתיה אין עונש כרת אלא על האכילה דהוי ענוי וכתי בכלל כל הנפש אשר לא תעונה [ונכרתה] ואי אמרת דמניעת רחיצה הוי עינוי אחרחצה נמי לחייב ביה"כ ותימה דבפרק בתרא דיומא (דף עד:) פריך וכ"מ בענוי תשמיש הרי אומר תענו את נפשותיכם איזהו ענוי שיש בו [אכילת נפש] הוי אומר זה אכילה ושתיה ואי"כ רחיצה נמי הא דמקרינא ענוי אין חייבין עליה ועוד קשה לה"ר שמואל מתיווכת מאי דעתיה דהאי מקשה אלא לא מקרי רחיצה ענוי א"כ אמאי מיתסרא דהתם נפקא לן איסורא מהאי קרא דענוי וי"ל דוודאי לא הוי ענוי מן התורה וקרא דענוי הוה אסמכתא בעלמא דאיקרי ענוי וכך הוא לאסקנא דהכא: **מילתא דידע עינויא השתא.** דהיינו אכילה דאלותו יום מינכר עינויא ורחמנא לא קפיד ביום הכפורים אלא בענוי דמינכר בהוא יומא: **גבי נדרים דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש מילתא דאתיא ביה לידי ענוי.** דמשמע דכיון שנדרה מביאתה לענות נפש מיפר: **ורמי דרבי יוסי אדר' יוסי.** אבל דרבנן אדרבנן לא קשיא דנהי דמניעת רחיצת הגוף הוי ענוי בנגדיס ליכא לצערא כולי האי ועוד דאפילו תמצא לומר דאיכא לצערא בכביסה כברחיצה אפילו הכי מנו אמרי רבנן דחיי אחרים קודמין לבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא דאי כביסה לדידיה אית בה לצערא כולי האי עד [שכביסתן] קודמין לחיי אחרים כל שכן דסבירא ליה דברחיצת הגוף איכא ענוי נפש. זה נ"ל: **מעיין של בני העיר.** היולא בעיר חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין לחיי אחרים שאם אינו מספיק לשתיית כולן שתייתן קודמת דחייהן קודמין כדדרשינן ברים פרק איזהו נשך (ב"מ סב.) מדכתיב [ויקרא כה] וחי אחיך עמך:

בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת. אם אינו מספיק לבהמת כולן: **כביסתן וכביסת אחרים.** כביסת בגדיהן: **חיי אחרים וכביסתן.** בני עיר אחרת צריכין אותו לשתייתן ובני אותה העיר לכביסתן בלבד חיי אחרים קודמין לשתייתן מפני שיש בהן חיי נפש מה שאין כן בכביסה: **רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת.** דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דבמניעת כביסה איכא לצערא טובא חיי נפש הוא: **השתא כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער.** כי ממנע ליה ולא כיבסי: גוף

תורה אור השלם

1. וְהָיִתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם:

ויקרא טז כט

2. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אֵסָר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁה יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:

במדבר ל יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא גבי: (ב) רש"י ד"ה שנים אם אחרץ דזה הוי עינוי וכו' כלאית להו אם לא וכו' אלימא וכו' הס"ל ואח"כ מ"ל דאמרה תיתסר וכו' מיהו כיון דאין המים יפים: (ג) ד"ה לעולם וכו' אם אחרץ אם לא אחרץ דאיתסר: (ד) ד"ה אינו מייב וכו' בהדיא הס"ד:

מוסף רש"י

בנדרי רשעים. כגון שהיה בכל מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים, משמע דאותו בכל יהא עליי כנדרי רשעים וכיון דאמר הכי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה. ולא אכלו מחייב נזירות וקרבן ושבועה, דחייב נמי קרבן שבועה, דדרכן של רשעים הוא שנודרים בנזירות וקרבנן ושבועין, והאי כי אמר כנדרי רשעים הוי כמאן דאמר הריני נזיר אם אוכל היומו והרי עלי קרבן ושבועה שאיני אוכל (לעיל ב.). כביסתן וכביסת אחרים. ויש לפס מקום שיקרו בהמתם (ראמ"ה בשמה).

פירוש הרא"ש

בפי משרה. שטורין בהן פשתן והם סרוחין והיא לא תרחץ בהן ותתסר בהיתה ולכן מפר לה: לכלוך הוא. ולא מיקרי קישוט: **אלא אמר רבא.** תרתי קתני הנאת רחיצת עולם עלי אם אחרץ היום כדמפרש לעיל ושבועה שלא אחרץ לעולם: **אע"פ שאסור בכולם.** בתשמיש המטה ונעילת הסנדל ברחיצה וסיכה בתלה ושתיה: כתיב **תענו את נפשותיכם מילתא דידע עינויא השתא.** שיכר הענוי בו ביום דהיינו מניעת אכילה ושתיה אבל מניעת רחיצה אין הענוי ניכר בו ביום: **אבל גבי נדר כתיב לענות נפש.** משמע נדר שיבא לנסוף לידי ענוי נפש והיינו רחיצה: מעיין של בני העיר. כגון שתי עיירות המסתפקות ממעיין אחד רשאין העליונים לעכב את המים עד שישתו דכתיב ומי אחיך עמך חייך קודמין למיי ואחר שישתו גם התחתונים יעכבו העליונים עד שישתו בהמתן וכל שכן עד שיכבסו בגדיהן: רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים. אלמא חשיב לחי' לכביסה צער ומשני דאין ודאי חשיב לכביסה טפי לצער מרחיצה: [1]**דאמר שמואל ערבוביתא דרישא.** מי שאינו מסרק ראשו ומנקהו מכנים ולכלוך מביא לידי עורון שאחור העינים יונק משער הראש כדאמרינן בפ"ק דנדה בתרא (ד' טו.) שאלמלא שתים מייקות מגומא אחת מתשיכות מאור עיניו של אדם:

(ה) לעיל ט., כ) יומא עד., ג) [תוספתא ב"מ פי"א], ד) [שיין לקמן פח.], ה) [ויקרא כג], ו) [יומא עד.:], ז) [שיין לקמן אחת"ז].

כביסה בגדים אלימא ליה לר' יוסי. דלית ביה יותר מרחילה: **דאמר שמואל האי ערבוביתא דרישא.** עפרורית שמתכנס לאדם בראשו שאינו רוחץ: **מתיא ליה לידי עוירא.** משמע את עיניו: **ערבוביתא דמאני.** שנושא בגדים שאינו רוחצן **עד** שמחורין הרבה: **לידי שעמומיתא.** שגעון וזו שעמומיתא קשה מכולן: **ערבוביתא דגופא.** זוהמא הבאה על בשרו של אדם מחמת זיעה שאינו רוחץ: **הזהרו בערבוביתא.** בהגהו דפרש"י: **ושלא תלמדו תורה אלא בחבורה.** שאין אדם מתפלפל אלא מתוך לימוד חבירו: **והזהרו בבני עניים.** שלא יהו קלים בעייניכם ללמדם תורה: **ומפני מה תלמידי חכמים אין מצויין כו'.** שאין הדבר מצוי: **שלא יהו אומרים.** בני אדם תורה ירושה היא להם ואין אנו מזקקין ללמוד תורה: **שלא יתגדרו.** שלא יתגדלו שלא יהגו שררה כשיראו שהן ואבותם ובניהם תלמידי חכמים. יתגדרו כמו הניחו לו אבותיו להתגדר בו (חולין קף ז.): **מפני שהן מתגברין.** דודאי כל מי שהוא מ"מ ובנו מ"מ ודאי מתגבר: **דקרו לאינשי חמרי.** שאין נוהגין להן כבוד ומזניח אותן מפני תורה שבהם: **נגהה כמדבר מבלי יושב** (ג). יושיבה של מ"מ: **נשאל לחכמים.** דכתיב מי האיש החכם ונבונים ומלאכי השרת דכתיב ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה: **שאין מברכין.** כשמסיימין לתלמוד תורה ותלמידי חכמים (ד) בני תלמידי חכמים מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה אינן זהירין לברך כשפותחין לא מקיימא ברכתא [כדאמרינן בברכת התורה] (ה) נהיה אנחנו ולאנאיתו מלומדי תורה: **ורדימום בר' יוסי.** היינו ר' מנחם בר' יוסי דמיתקרי בגן של קדושים (פסחים קד.): **טעמא לא ידענא.** דאמר למילתיה שאינו יכול לעמוד על סוף דעתו: **אמר ליה דכתיב.** גבי לוים ולכל חייתם: **אילימא חיה ממש.** שמתפרנסת משם: **והלא חיה בכלל בהמה.** דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה (ויקרא יא) והואיל דכתיב לבהמתם למה לי חייתם: [**אלא לאו כביסה.** הוי] חיותם ממש דכביסת בגדיהן היינו חיותם דאי לא מכבסי בגדיהן איכא לערא דחיותם היינו נמי ערבוביתא דאמר לעיל: **איבעיא להו לרבי יוסי.** דאמר שלא ארחץ שלא אתקשט אינם נדרי עינוי נפש ומשום נדרי עינוי נפש אינו מיפר: **מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה.** שיהו מופרין לעצמו כדאמרן (לעיל ה) אבל אין בהן עינוי נפש מפר לעצמו משום דברים שבינו לבינה היינו קישוט כל הגוף בין קישוט תכשיטין בין קישוט להעברת שער בשותו מקום דקישוט כל הגוף משמע: **לדידכו דאמריתו.** דרחילה הוי עינוי נפש (ה) כו' אלא דברים שבינו לבינה דהא לא נדרה אלא מאותו מקום: **מאי.** כלומר אחתי מיבעי לן אי מפר אי לא: אלא

גוף כולו לא כל שכן אמרי אין כביסה אלימא לר' יוסי דאמר שמואל האי ערבוביתא דרישא מתיא לידי עוירא ערבוביתא דמאני מתיא לידי שעמומיתא ערבוביתא דגופא מתיא לידי שיחני וכיבי שלחו מתם הזהרו בערבוביתא הזהרו בחבורה הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה שנאמר [1] יזל מים מדליו שמהן תצא תורה ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם רב [2] ששת בריה דרב אידי אומר כדי שלא יתגדרו על הצבור מר זוטרא אומר מפני שהן [3] מתגברין על הצבור רב אשי אומר משום דקרו לאינשי חמרי רבינא אומר שאין מברכין בתורה תחלה [7] דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [2] מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים (ו) ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב [3] ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב (ב) שאין מברכין בתורה תחלה איסי בר יהודה לא אתא למתיבתא דר' יוסי תלתא יומי אשכחיה ורדימום בר' יוסי א"ל מאי טעמא לא אתי מר לבי מדרשא דאבא הא תלתא יומין א"ל כי טעמיה דאבוך לא ידענא היכא איתאי א"ל לימא מר מאי קא"ל דלמא ידענא טעמיה א"ל הא דתניא ר' יוסי אומר כביסתן קודמין לחיי אחרים קרא מנלן א"ל דכתיב [4] ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' מאי חייתם אילימא חיה והלא [6] חיה בכלל בהמה היא אלא מאי חייתם חיותא ממש פשיטא אלא לאו כביסה דהא איכא צערא דערבוביתא: א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש: איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה ת"ש א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אבל דברים שבינו לבינה הויין דלמא לדידהו קאמר להו לדידי אפי' דברים שבינו לבינה לא הויין לדידכו דאמריתו הויין נדרי עינוי נפש אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש מאי [1] רב אדא בר אהבה אומר מפר רב הונא אומר אין מפר שלא

מתיא לידי עוירא ערבוביתא דגופא מתיא לידי שיחני וכיבי שלחו מתם הזהרו בערבוביתא הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה שנאמר [1] יזל מים מדליו שמהן תצא תורה ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם רב [2] ששת בריה דרב אידי אומר כדי שלא יתגדרו על הצבור מר זוטרא אומר מפני שהן [3] מתגברין על הצבור רב אשי אומר משום דקרו לאינשי חמרי רבינא אומר שאין מברכין בתורה תחלה [7] דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [2] מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים (ו) ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב [3] ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב (ב) שאין מברכין בתורה תחלה איסי בר יהודה לא אתא למתיבתא דר' יוסי תלתא יומי אשכחיה ורדימום בר' יוסי א"ל מאי טעמא לא אתי מר לבי מדרשא דאבא הא תלתא יומין א"ל כי טעמיה דאבוך לא ידענא היכא איתאי א"ל לימא מר מאי קא"ל דלמא ידענא טעמיה א"ל הא דתניא ר' יוסי אומר כביסתן קודמין לחיי אחרים קרא מנלן א"ל דכתיב [4] ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' מאי חייתם אילימא חיה והלא [6] חיה בכלל בהמה היא אלא מאי חייתם חיותא ממש פשיטא אלא לאו כביסה דהא איכא צערא דערבוביתא: א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש: איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה ת"ש א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אבל דברים שבינו לבינה הויין דלמא לדידהו קאמר להו לדידי אפי' דברים שבינו לבינה לא הויין לדידכו דאמריתו הויין נדרי עינוי נפש אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש מאי [1] רב אדא בר אהבה אומר מפר רב הונא אומר אין מפר שלא

גוף כולו ליתי כה לער. רחילה דהוי בכוליה גופא ליתי בה לער אלא לאו ודאי רחילה לר' יוסי הוי ניוול: **כביסה אלימא לר' יוסי.** מרחילה: **ערבוביתא דרישא.** כשאינו מסרק ראשו תמיד ומתוך כך איכא ערבוביתא בריאה: **מתיא לידי עוירא.** מביאו לידי סמוי עיניים שזוהמת הראש מכהה מאור עייניו: **דמאני מתיא לידי שעמומיתא.** כשיש בבגדיו ערבוביות של זוהמא שאינו מכבסן תמיד ולובשן כשהן מזוהמין מביאו לידי שעמום ותמהון לב: **ערבוביתא דגופא.** כשגופו מזוהם שאינו רוחץ תמיד מביאו לידי שיחנא וכיבי אבעבועות המכאיבות ואלו יש רפואות אבל שעמום קשה מהן. אלמא כביסה אלימא מרחילה: **הזהרו בערבוביתא.** כלומר הזהרו בתכבוסת וברחילה: **הזהרו בחבורה.** ללמד תורה בחבורה שהתלמידים מחדדים זה את זה ואת הרב: **הזהרו בבני עניים.** להשתדל ללמדם תורה שמהן תצא תורה שאין להם עסק אחר ועוד שדעתם שפלה עליהם: **לנאה מכניסה ת"ח.** שעל הרוב אינם בני תורה: **ירושה היא להם.** לא ילמדו תורה מאחר שהם סומכים שירושה היא להם: **לדי שלא יתגדרו על הצבור.** שאם לא היתה תורה פוקקת מהם יגיע דעתם: **שאין מברכים בתורה תחלה.** תחילת עסקם בכל יום דהיינו לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר: **דבר זה נשאל לחכמים וכו' ולא פרשוהו.** מדכתי' ויאמר ה' על עזבם את תורתי מכלל דליכא דידע להדורי טעמא אלא קודשא בריך הוא בלחוד. ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ דאם אינה על עזבם את תורתי כשאינו משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פרשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעייניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה. אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרם: **טעמא דאבוך לא ידענא.** דאמר כביסתן קודמת למי אחרים והא מסברא ליתא ולהכי בעי קרא מנלן: **אלא לאו כביסה.** וקרי ליה חייתם: ולענין הלכה קי"ל כרבנן דרחילה וקישוט ונדרי עינוי נפש הם ומפר בין לעצמו בין לאחרים דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דמילתא דשמואל משמיה דלוי דלקמן כוותיהו שייכא כדנפרש עלהיו בס"ד. ואע"ג דאמר רב הונא[1] כוליה פירקין ר' יוסי היא לא קי"ל כוותיה. אבל הרמב"ם ז"ל פסק מדרב הונא כרבי יוסי דאין מפר אלא מאותו מקום: **מאי.** כלומר אחתי מיבעי לן אי מפר אי לא: **איבעיא להו לרבי יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה.** ברחילה וקישוט דפליג עליהו דרבנן מי אמר דדוקא משום עינוי נפש הוא דפליג עליהו אלא מפר אבל משום דברים שבינו לבינה מודה ר' יוסי דמפר. וא"מ דלרבנן דאמרי עינוי נפש הוי מפר בין לעצמו בין לאחרים ולר' יוסי דוקא לעצמו מפר לאחרים אינו מפר דהא הוא דאיכא בין עינוי נפש ודברים שבינו לבינה כדאמר ברים פרקין: **ת"ש דא"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש.** ואם איתא דלר' יוסי אפי' משום דברים שבינו לבינה אינו מפר ה"ל למימר לא יפר מדקאמר אין אלו נדרי עינוי נפש משמע אבל דברים שבינו לבינה הויין: **רב אדא בר אהבה אמר מפר.** דאיכא קפידא לבעל בהכי: שמת

ונפקא מיניה בהא דלא הוי עינוי נפש כדאמר לעיל דדברים שבינו לבינה לעצמו מיפר לאחרים אינו מיפר: **אין אלו נדרי עינוי נפש.** ומדלא קאמר מתם רבי יוסי אומר לא יפר אמע מיהא משום עינוי נפש הוא דלא יפר אבל מיפר משום בינו לבינה:

ברבים כי מתפקחין זה מזה אבל הנומד יחיד מרב על הבריות ונותלו: **שלא יאמרו ירושה היא להם.** שלא יאמרו אחרים ירושה היא להם לבני אלו ולא מבליטים אנו אם באנו ללמוד אי נמי שלא יאמרו בניהם אין אנו צריכין לעסוק בתורה ירושה היא לנו: **שלא יתגדרו על הצבור.** מתוך שהם ואבותיהם לומדי תורה יהא להם שררה על הצבור: **לפי שאין מברכים בתורה תחלה.** לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר בנו כשבאים ללמוד: **נשאל לחכמים.** דכתיב מי האיש החכם:

לנביאים. דכתיב ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה גו' את תורתי אשר נתתי לפניהם כלומר ברכה שנותי לברך לפניהם: **קרא מנא ליה.** דמילתא דמגיהה להם ואי לאו דאית ליה קרא לא שמעינן: **דבריהם ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם.** כלומר מיס שבמוכן להשקות בהמתן וגם לכביסתן דליכא למימר לכל חייתם דמיס הראוין לשתיית בהמה אלא ודאי לכביסה קאמר וקרי ליה חייתם משום דערא דערבוביתא והוי בכלל דוחי אחיך עמך וי"מ דנפקא ליה מייתורא דלכל חייתם: **איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר.** רחילה וקישוט משום דברים שבינו לבינה ויפר לעצמו אלא לאחרים: **ת"ש דא"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש.** דאיכא קפידא לבעל בהכי: **ודלמא דמיעה דמיעה לכל חייתם.** דמיעה דמיעה לכל חייתם: **ת"ק עינוי נפש לא הוי אלא דברים שבינו לבינה הוי:**

(א) [גרסת הע"י מדליו מדליס שמהן תולא תורה] (ב) [ל"ל שמא]. (ג) [גר' העיון ענן גדל ג' מתגדלין]. (ד) ב"מ פה. ע"ש. (ה) [נזיר לה: זמיס קטו: חולין נט. עא. פד.]. (ו) [כתובות עא: ע"ש בתוס' ובמגמות נת: ד"ה ואיכא דאמרי כו' כתבו דזו מן הסוגיות הפוכות]. (ז) [ברכות יא:]. (ח) [דף עט:]. (ט) [פב.]. (י) [לקמן פב:]. (כ) [דבורים אלו עד לר"י שייכים להמשנה לעיל עט:].

תורה אור השלם

1. יזל מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאגג מלכו ותנשא מלכותו:
במדבר כד ז
2. מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי יי אליו ויגידה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר:
ירמיהו ט יא
3. ויאמר יי על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה:
ירמיהו ט יב
4. והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם:
במדבר לה ג

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה ערבוביתא. כשאינו מסרק. עיין רביו יונה פ"ב דברכות דף יא ע"ב ד"ה מתניתין רמז ועע"ק:

מוסף רש"י

דבר זה. על מה אבדה הארץ, נשאל לחכמים. מי האיש החכם, ולנביאים. אשר דבר פי ה' אליו (ב"מ פה:). **שאין מברכין בתורה תחלה.** כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה, קבלו יחיד לאשר נתתי לפניכם קא דרש, ברכת אשר נתן לנו תורת אמת (ל"ל אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו. ב"ח) שהיא לפניה של דברי תורה ומין דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה תשובה להם (שם). **חיה בכלל בהמה.** דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו (דברים יד) ומפרש בתריה אילו ובני ויחמור (ב"ק יז: זבחים קטו:).

פירוש הרא"ש

דמאני. מי שאינו מכבס בגדיו תמיד מייתי לידי שעמומית מתוך חכון תדיר נעשה משעמם: **דגופא מתיא לידי שיחני וכיבי.** ושעמום יותר רע משיחני וכיבי: **הזהרו בערבוביתא.** כלומר הזהרו בכבוס בגדים ובחפיפת הראש ובחילה למנוע ערבוביתא: **הזהרו בחבורה.** ללמוד תורה

(ה) גב' לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת וגם פירשוהו עד: (ו) שם אמר רב לומר שאין מברכין: (ז) רש"י ד"ה נצתה כמדבר מבלי יושב כ"כ לבאורה ירחה שהיה גורם כך מלת יושב במקרא זה וכן מרגם יומתן ב"ע לדיתת כמדבר מבלי יתיב אבל בספרים שלנו כתוב מבלי עובר ובלשון המפרש אפשר לומר שגם הוא היה גורם מבלי עובר אלא שעל נצתה כמדבר אמר שפי' כמדבר שאין שם יושב כך כל מ"י מתרגם שאין שם יושב ור"ל יושב של מ"מ דאילו ביושב של ע"ה לא היה לו לנביא להזכירו דמאי שפקא ליה מיהא אם יש יושב מהם אם לאו ואח"כ אמר הכתוב עוד אלא מבניא שאין שם יושב אלא אף מבלי עובר כמ"ש קודם זה כי נצתה מבלי איש עובר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו גם ל"ל לישב המפרש אבל התרגום לא יתעתי לישבו: (ד) ד"ה שאין מברכין וכו' ותלמידי חכמים מתוך שהן זהירין ל"ל ותיכות בני תלמידי חכמים נמתק: (ט) ד"ה לדידכו וכו' נפש אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש אלא דברים:

תוספות

ערבוביתא דרישא. שאינו מסרק ראשו תמיד מייתי לידי עוירא פירוש לידי סימוי עיניים: **דמאני.** שאינו מכבס בגדיו תמיד מביאו לידי שעמום: **דגופא.** שאינו רוחץ תדיר: **מתיא לידי שיחנא וכיבי.** כלומר כיבי ושעמום קשה מכאב שאין בשחין יש לו רפואה ושעמום אין לו רפואה ומשום הכי אמר רבי יוסי דכביסה קודמת לחייסה אבל רחילה אין בה צער כולי האי: **הזהרו בערבוביתא.** פירוש הזהרו בכביסה: **הזהרו בחבורה.** שתלמדו תורה בחבורה: **ירושה היא להם.** לתלמידי חכמים ואין אנו זקוקין ללומדה: **כדי שלא יתגדרו על הצבור:** שאין מברכין בתורה תחלה. כשהם משכימים ללמוד תורה שאין מברכין לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר: **שעמא דאבוך לא ידענן.** כלומר מה טעם הוא דכביסה היא קודמת לחיי אחרים: **אלא מאי לכל חייתם חיותם ממש.** והאיכא צער דחיפותא שמי שאינו רוחץ חופף ומלוכלך: [1] קונם פירות העולם עלי יפר. הוי עיניו: פירות מדינה זה. לא הוי עיניו שיכול להניח ממדינה אחרת: פירות חנוני זה אינו יכול להפר. שיכולה להסתפק ממנוני אחר: **ואם לא היתה ברגסתו אלא ממנו.** כלומר שאותו חנוני מקיף לה וגרגל אצלו מיפר הוי עיניו נפש: **לרבי יוסי מהו שיפר.** ברחילה וקישוט משום דברים שבינו לבינה